

Sirkusfoorumi 2010, 28.8.10

Läsnä: Maija Eränen (Circo Aereo), Kalle Hakkarainen (WHS), Seija Hakkarainen (Circus Uusi Maailma), Pekka Huttunen (Circus Uusi Maailma), Satu Iso-Kuortti (Suomen Nuorisirkusliitto SNSL), Saara Juvonen (Sirkuksen tiedotuskeskus), Maksim Komaro (Circo Aereo, 5-3-1 festivaali), Anita Mäntynen-Hakem (SNSL), Noora Pasanen (Circus Uusi Maailma), Tomi Purovaara, (Circo – Uuden Sirkuksen Keskus, Sirkuksen tiedotuskeskus), Eeva Rantinoja (SNSL), Lotta Roukala (Circus Uusi Maailma), Matti Selin (Monitaideyhdistys Piste), Mia Silvennoinen (HeSa ry. ja STTL), Tatu Tyni (TT13), Sirpa Uimonen (SNSL), Lotta Vaulo (Sirkuksen tiedotuskeskus), Olli Vuorinen (opiskelija)

TIIVISTELMÄ:

Sirkusfoorumissa pohdittiin taiteenalan rahoituksen nykyhetkeä ja tulevaisuudennäkymiä sekä sirkusryhmien tarpeita ja kehitystoiveita rahoituksen suhteen. Rahoitusasioita käsiteltiin taiteilija-apurahojen, toiminta-avustusten, produktiokohtaisten tukien ja nuorisosirkustoiminnan avustusten kannalta. Keskustelua herättivät mm. ammatillisuuden käsite sirkusalalla ja sen kriteerien vajavaisuus suhteessa muiden taiteenalojen rahoitusten jakokriteereihin. Toisaalta todettiin, että rahoituksilla tulisi tukea yhtä lailla nuoria taiteilijoita kuin kokeneempiakin tekijöitä. Toimijat kaipasivat produktioavustusten ohkeen lisää toiminta-avustuksia, jotka turvaisivat nykysirkusryhmien perustoimintaa ja antaisivat ryhmille mahdollisuuden esim. toiminnan pitkäjänteisempään kehittämiseen ja tuottajan palkkaukseen.

KESKUSTELUA:

1. Toiminnanjohtaja Tomi Purovaara alusti Sirkusfoorumia 2010:

Sirkuksen tiedotuskeskus järjestää Sirkusfoorumeita säännöllisesti 1-2 kertaa vuodessa. Tavoitteena foorumeille on kuulostella kentän ja kulttuuripolitiikan ajankohtaiset aiheet, sekä suunnata tietoa kentältä kohti poliittisia päätöksentekijöitä ja pohtia yhdessä aiheita, joissa kentän on mahdollisuuksia vaikuttaa sirkukselle myönteiseen suuntaan. Sirkusfoorumi 2010 aiheena olivat sirkustaiteen talousnäkymät, kun valtion budjetti on tulossa eduskuntaan hyväksyttäväksi ja Taiteen keskustoimikunta / sirkusjaosto on tekemässä siihen sirkuksen osalta ehdotusta. Purovaara jakoi osallistujille taustamateriaalia valtionavustuksista sirkustaiteelle. Sirkustaidejaosto perustettiin v.2000, sirkustaiteelle jaettiin v. 2002 ensimmäinen 1-vuotinen apuraha, v.2009 kirjattiin valtion budjettiin momentti sirkustaiteen edistämiseen. Vuodesta 2008 nykysirkusryhmien tuki on noussut 250000€ -> 400000€ vuodessa. Nykysirkusryhmien toiminta-avustukset ovat kasvaneet moninkertaisiksi muutamassa vuodessa. OKM jakaa ryhmien toiminta-avustukset ja taiteen keskustoimikunnan sirkustaidejaosto produktioavustukset. Sirkustaidejaostossa on tällä hetkellä heikko tilanne sirkuksen edustajissa, se on pieni jaosto jolla ei paljon sisäistä tuntemusta kentästä - tosin jaosto istuu vain tämän vuoden. Taiteen edistämiskeskus on parhaillaan prosessissa, joten jää nähtäväksi mitä sirkustaidejaostolle tapahtuu tulevaisuudessa.

2. Keskusteltiin taiteilija-apurahasysteemistä.

- Keskusteltiin kriteereistä ja linjasta, jonka mukaan taiteilija-apurahoja myönnetään. Perusasioiden, kuten budjetin, selkeän sisällön ja apurahakauden valinnan (rasti kaikkiin kausiin jotta jaosto voi jakaa lyhyemmänkin kauden), tulee hakemuksessa olla kunnossa. Arvioitsijoiden asiantuntijuus sirkustaiteen osalta herätti keskustelua; subjektiivisuus/kompromissit/hakijoiden oikeusturva ja ammatillisuuden mittaaminen herättivät keskustelua. Opiskelijoiden ja vasta-valmistuneiden asema hakijoiden joukossa mietitytti. Miten perustella ammatillisuus, kun referenssejä ei vielä ole. Mikä näyttö riittää puolivuotiseen? Miten päästä ”apurahapeliin” mukaan, ts. täytyy olla saanut jotain avustusta että voi saada lisää. Kritisoitiin taiteilija-apurahojen jakoa kuin palkintoina pitkästä urasta, kun nimenomaan uran alkuvaiheessa tukea tarvitaan enemmän. Entä miten alueellisuus on huomioitu, se tulisi huomioida. Huomio: Produktioavustusten kautta on mahdollista tukea nuoria tekijöitä. Huomio: Alueellisia erityisavustuksia ryhmille on suunniteltu ja on toteutumassa.

- Hakemusten laadun merkitys on nykyisin korostunut: jaosto, jolla on vähän jos lainkaan sisäpiirin tuntemusta kentästä, tekee päätöksiä hakemusten perusteella, jolloin kaikki hakijat ovat samalla viivalla. Taiteilija-apurahat eivät ole suunnattu nuorille vaan jo muutaman vuoden työskennelleille, työn tason ja laadun jo osoittaneille taiteilijoille. Lyhyemmät kaudet suunnattu nuoremmille ja pidemmät kokeneemmille pitkäjänteiseen kehitystyöhön. Kansainvälisesti katsottuna taiteilija-apurahasysteemi on ainutlaatuinen. Pitkä apurahat mahdollistavat työlle paneutumisen ja työn syventämisen, sekä esim. ryhmän taiteelliselle johtajalla myönnettynä mm. palkanmaksun

muille, oman ryhmän kehittämisen, ts. suora työllistämisefekti myös laajemmalla tekijäjoukolle. Toisaalta: ala on nuori ja pitkien mahdollisia saajia vähän; pitäisikö niitä pilkkoa ja jakaa useammalle nuorelle tekijälle lyhyitä kehitysavustuksia.

- Ehdotus: voisiko sirkustaiteen puolella luoda tukisysteemin, jonka kautta uuden esityksen luomisprosessille voi hakea rahoitusta, vrt. tanssitaiteen kantaesitystuki koreografeille, teatteritaiteen käsikirjoittajan kantaesitystuki. Sirkusartisti ei saa Teosto-tuloja tai tekijänoikeustuloja, tässä kohtaa aukko rahoituksessa.

- Ehdotus: pitäisikö sirkustaidejaosto lakkauttaa ja viedä päätökset näyttämötaidetoimikuntaan, jolloin ns. sisäpiirit ja henkilösuhteet eivät vaikuttaisi ja hakijoiden oikeusturva toteutuisi nykyistä paremmin. Toisaalta, jaoston jäsenet jäävävät itsensä.

- Ehdotus: nuorille, vastavalmistuneille artisteille oma rahoituskanava ja oma rahaosuus. Taiteilija-apurahat halutaan varata pitkäjänteiseen alan kehittämiseen, ammattitaitoisten ryhmien ja tekijöiden työhön.

- Miten ala määrittelee ammattimaisuuden? Suomessa ei anneta sirkuksen taiteellista koulutusta, joten ammattilaisuuden määrittely jää sirkustaidejaoston tehtäväksi. CV, kokemus, jossain määrin pohjakoulutus, medianäkyvyys, verkostot – osamääreitä.

Ehdotus: Sirkuksen tiedotuskeskuksen rooli voisi olla valottaa kenttää, esitellä ruohonjuuritasolla hankkeita jotka eivät näy valtamedioissa mutta ovat paikallisesti korkeatasoisia ja tärkeitä mutta eivät tule HS:n tai muiden valtamedioiden kautta sirkustaidejaoston tietoon. Tiedotuskeskus voisi tiedottaa koko kenttää koskien pienemmistä tai ei-näkyvistä hankkeista.

3. Keskusteltiin produktio- ja erityisprojektiapurahoista

- Keskusteltiin tuottajan näkökulmasta hankaluudesta tietää, mitä mistäkin lähteestä kannattaa hakea, jotta toiminta näyttäytyisi määrätietoisena. Hakemuksia evätty, koska on haettu liian vähän/paljon, tiedonpuute. Miten rahoittaa toimintaa tehokkaammin ja tehostetummin, ettei tarvitse hakea lukuisia pieniä avustuksia monista eri lähteistä. Miten varmistaa toiminta-avustus perustuloksi, jotta projektirahoitus oikeasti kohdentuisi projekteille. Produktioavustusten saaminen koetaan hankalaksi, niitä jaossa vähän. Tärkeää: ammattimainen taloudellinen toiminta, uskottava budjetti, ryhmän järkevä rahoitussuunnitelma sekä perusteltu toimintasuunnitelma: vakuuttavat sirkustaidejaoston ja osaltaan määrittelevät toiminnan ammattimaisuutta. Jaosto tukee sellaisia ryhmiä, joiden hankkeilla on parhaat lähtökohdat toteutua – rahoitusmielessä siis oltava muitakin tulonlähteitä kuin anottu produktioavustus. Huomio: Miten saada ryhmille rahoitusta myös tuottajan palkkaan; se tuntuu olevan viimeinen asia johon ryhmä satsaa, vaikka se toisaalta sekä todistaisi toiminnan ammattimaisuudesta, myös osaltaan turvaisi toiminnan jatkuvuutta.

- Produktioapurahojen pieni kokonaissumma hankala, niistä ei voi hakea isoja summia. Toisaalta, kun kaikki hakevat pieniä, kuvitellaan ettei ryhmät tarvitse enempää, joka aiheuttaa epäsuhdan todellisuuteen. Hakijoiden tulisi hakea useasta eri lähteestä, isompia summia kerralla. Produktioapurahan saajalla tulisi olla ensi-ilta samana vuonna: luo kireyttä sirkustaiteen hitaille harjoitusprosesseille. Kyseenalaista, miten tukee ammattimaista ja laadukasta toimintaa. Myöntäjillä ei ole tajua harjoitusprosesseista, esityksen synnystä ja ryhmien työskentelytavoista tai –ilmapiiristä. Miten kenttä näkee mikä on realismia avustusten hakemissa, vs. miten taiteen keskustoimikunta näkee mitä, minkä laajuista ja miten kohdennettua rahoitusta sirkuskenttä tarvitsee. Huomio: Taiteen keskustoimikunnan arkistoista voi lukea, mitä ktk on aiemmin tukenut.

- Miksi sirkustaidejaosto tukee myös ei-ammattimaista nuorisosirkustoimintaa ja harrastajatoimintaa. Nuorisosirkustoimintaa tulisi tukea lastenkulttuurin avustuksista, tässä Nuorisosirkusliitto voisi toimia tiedottavana tahona. Ongelmaksi muodostuu, kun avustuskriteereissä ei määritellä tarkasti tuettavan toiminnan ammattimaisuutta, ja usein nuorisosirkusesityksissä on mukana myös ammattilaisia esim. ohjaajina, joiden palkkaukseen tukea haetaan. Sirkustaidejaostosta haettavien avustusten sekava kirjo hämmentää: festivaaleja, välinehankintoja, produktioita, nuorisosirkustoimintaa... Tätä käytäntöä tulisi selkeyttää. Keskusteluissa korostettiin nuorisosirkusta myös sosiaalipedagogisena toimintana ja ennaltaehkäisevänä nuorisotyön menetelmänä. Todettiin, että jatkossa nuorisosirkustoiminnan tukihakemuksia tulisi ohjata Taiteen keskustoimikunnan lastenkulttuurijaoston lisäksi nuorisotoiminnan avustuksia jakaville tahoille.

- Huomio: kun sirkustaiteen taiteellinen yliopistotasoinen koulutus alkaa, kädenvääntö ammattilaisuudesta ja sen määrittelystä kovenee. Esim. muodollinen pätevyys suomalaisesta taideyliopistosta vs. käytännön työkokemus laajastikin ja kansainvälisesti hankittuna.

- Miten reflektoida tehtyä, sen sijoittumista laajempaan kentän kokonaisuuteen ja taiteelliseen kontekstiin. Kentälle olisi hyödyllistä saada tietoa siitä, mitä muut tekevät – tiedonjakoa lisää.

- Keskusteltiin nykysirkusryhmien kansainvälisestä toiminnasta ja sen haasteita rahoitusmielessä. Esim. Ranskaan verrattuna kansainvälisen toiminnan rahoitus monta kertaa vähäisempää mutta kilpailumielessä markkinat ovat samat. Todettiin, että ryhmät voivat saada Sirkuksen tiedotuskeskuksen koordinoimasta OKM:n myöntämästä kulttuurivientituesta rahoitusta esim. kansainvälisten promootiomateriaalien valmistamiseen. Promootiomateriaalien teko liittyy myös toiminta- ja produktioavustuksiin, joten se on liitettävä niihin hakemuksiin.

- Keskusteltiin kotimaisen kiertuetoiminnan hankaluuksista. Rahoitustilanne on huonontunut viimeisen 10 vuoden aikana rajusti. Esim. koulukiertueet ovat ammattilaisryhmille nykyisin lähes mahdottomia järjestää, jollei rahoitus järjesty muuta kautta, kouluilla ei ole rahaa maksaa eivätkä saa epätasa-arvon nimissä kerätä vanhemmilta rahaa koulutoimintaan. Sirkukselle soveltuvia tiloja on vähän ja toimintakulttuuri sellaista, että kansainvälisen tason palkkioihin ei voida päästä. Sellaiset kotimaiset näyttämöt, joilla on kunnollinen tiedotus ja markkinointikanavat, ovat jo varattuja teatterille ja tanssille, ja kunnollisen vierailunäyttämöt puuttuvat tästä maasta. Lipputulosten jakamisessa, esitystilastojen kirjaamisessa jne. on hankaluuksia ja byrokraattista jäykkyyttä. Moni ryhmä joutuu olosuhteiden pakosta ts. rahoituksen vähyydestä johtuen valmistelemaan vain pienimuotoisia kiertue-esityksiä, mahdollisimman pienellä miehityksellä. esim. Circo Aereo käynnistää hankkeen kotimaisen kiertuetoiminnan kehittämiseksi, johon sisältyy esitysten yhteyteen keskustelutilaisuuksia ja työpajoja, yleisökasvatustyötä, yhteyksiä nuorisosirkuksiin, paikallistason yhteistyötä, mutta hankkeen rahoitus ja toiminta perustuu erillisille hankeavustuksille.

- Huomio: CUPORE valmistelee parhaillaan selvitystä vapaan kentän rahoitustarpeista, toimintaedellytyksistä ja kehitysnäkymistä – tässä tullaan huomioimaan myös kotimaisen kiertuetoiminnan vaatimuksia ja kehittämistä. Ministeriöltä löytyy tahtotilaa kohentaa vapaan kentän toimintaedellytyksiä. Ehdotus: kulttuuripoliittinen lakimuutos kunnallisille näyttämöille, velvoite ottaa tietty määrä vierailuesityksiä vuosittain. Ehdotuksia esim. velvoite lisätä VOS-teattereiden ja vapaan kentän yhteistyötä ja ottaa kiertuetuki tukimuotona takaisin. Esim. niin että rahaa suunnattaisiin vapaille ryhmille hintasubventiota varten, tai VOS-teattereille vapaiden ryhmien kiertue-esityksiä varten. Mm. nämä toimenpiteet parantaisivat vapaan kentän toimintamahdollisuuksia.

- Moni nykysirkusryhmän toimii taiteiden välisellä kentällä, yhdistäen sirkustaiteeseen runoutta, kuvallista ilmaisua, videotaidetta jne. Monitaiteellisten ryhmien toimintaedellytyksistä keskusteltaessa nousi esiin taiteiden välisen toiminnan hankaluus, vaikeus lokeroida toimintaa ja kohdistaa avustuksia (onko ryhmän toiminta sirkusta, kuvataidetta, lastentapahtuma, mitä?). Tässä mielessä uusi Taiteen edistämiskeskus, jossa taiteenalojen välisiä rajoja on poistettu, voisi olla eduksi.

- Huomio: suomalaisesta systeemistä puuttuu nk. "Research&Development"-tyyppinen rahoitusmuoto, joka takaisi nuorten kehittymässä olevien ryhmien pidemmät harjoitusajat ja turvaisi toimeentulon tältä ajalta. Pidempi harjoitusprosessi palkitsee aina itsensä loppujen lopuksi.

- Huomio: apurahan saajille parempaa neuvontaa ja tukea, eräänlainen tietopankki, joka neuvoisi esim. siinä miten tällä saadulla avustuksella voi edesauttaa pitkäjänteistä toiminnan kehittämistä ja jatkuvuutta; miten hoitaa suhteita ja verkostoitua sekä median että muiden vaikuttajien kanssa. Tuottajille esim. TAIVEX-koulutus on tuonut uusia hienoja kollegaverkostoja ja tietotaitoa sekä kotimaisen, että kansainvälisen toiminnan kehittämiseksi, mutta samalla osoittanut sitä, miten tarvitaan tuottajien ja tekijöiden entistä vahvempaa yhteistyötä esittävän taiteen rajojen yli, kentän asenteiden muutosta kaivataan. Esittävän taiteen alojen tiedotuskeskukset tekevät jo vahvaa yhteistyötä esim. kulttuuriviennin saralla.